

بازی دوگانه آنکارا

در جنگ میان روسیه و اوکراین، آنکارا در کنار کدام‌یک از طرف‌های جنگ ایستاده است؟ پاسخ این سوال به زاویه دید شما بستگی دارد.

از یک سو، ترکیه برای کی‌یف تجهیزات نظامی ارسال می‌کند و به حمایت دیپلماتیک از اوکراین می‌پردازد. رجب طیب اردوغان، رئیس‌جمهور ترکیه همانند سال ۲۰۱۴ و عده داده است که هیچ‌گاه مالکیت روسیه بر مناطق اشغالی اوکراین را نخواهد پذیرفت. همچنین، آنکارا نقش بسیار مهمی در تضمین دسترسی اوکراین به دریا و تسهیل تجارت خارجی اوکراین از این مسیر بازی می‌کند.

از سوی دیگر، ترکیه هیچ‌گاه حاضر نشده در اعمال تحریم‌های اقتصادی علیه روسیه به‌طور کامل با غرب همراه شود. این کشور هنوز یکی از اصلی‌ترین خریداران نفت روسیه به شمار می‌رود و پس از چین و هند در جایگاه سوم خریداران نفتی بزرگ روسیه قرار دارد. در شرایطی که مسیرهای ترانزیت هوایی به روی روسیه بسته شده، فرودگاه استانبول یکی از هاب‌های اصلی پرواز به شهرهای روسیه است و به‌رغم تلاش غرب برای منزوی ساختن روسیه، روابط دیپلماتیک مسکو و آنکارا در وضعیت خوبی قرار دارد.

ترکیه در طول زمان مواضع متفاوتی را اتخاذ کرده است. این کشور گاهی خود را به غرب و ایالات متحده نزدیک می‌کند و گاهی با روس‌ها صمیمی می‌شود.

اواخر ماه ژانویه، پارلمان ترکیه سرانجام با پیوستن سوئد به ناتو موافقت کرد. این اقدام، برای روسیه خوشایند نبود اما آنکارا برای موافقت با چنین مسئله‌ای، امتیازات زیادی را از دولت و کنگره ایالات متحده طلب کرده بود. به نظر می‌رسد او توانست آنچه را که می‌خواست به دست بیاورد؛ پیش از رای گیری در پارلمان ترکیه، وزارت خارجه آمریکا قرارداد ۲۲ میلیارد دلاری فروش ۴۰ فروند جنگنده اف۱۶ به ترک‌ها را تأیید کرد. دولت بایدن همچنین موافقت کنگره برای این توافق را نیز جلب کرد.

این توافق زمانی اهمیت بیشتری می‌یابد که در ایام ترکیه از مشارکت در تولید جنگنده‌های اف۳۵ محروم شده بود زیرا آنکارا ترجیح داد در سال ۲۰۱۹ توافق‌هایی برای خرید سامانه دفاع هوایی اس ۴۰۰ با روسیه امضا کند. موارد اختلافی میان واشنگتن، ناتو و ترکیه به همین جا محدود نمی‌شود. از گسترش ناتو تا سیاست‌های ناتو در خاورمیانه و جنگ در غزه، موضوعاتی هستند که ترکیه در آن‌ها با اکثر کشورهای عضو ناتو اختلاف نظر دارد.

از طرف دیگر، ترکیه در شرایطی که چندان به تحریم‌های آمریکا و غرب علیه روسیه پایبند نبوده و به خرید نفت و گاز از مسکو ادامه داده، در برخی موارد از تحریم‌ها از جمله تحریم ثانویه‌ای که با دستور جو بایدن در دسامبر ۲۰۲۳ اعمال شد با غرب همراه بوده و گزارش‌هایی وجود دارد که نشان می‌دهد بانک‌های ترکیه‌ای ارتباط خود را با بانک‌های روسی قطع کرده‌اند.

ترکیه هم‌زمان حضور خود را در دریای سیاه تقویت کرده و ضمن ارسال ناوگان دریایی خود به این منطقه، با اعزام هلیکوپترها و پهپادهای مین‌روب تلاش کرده است که مسیر تجارت اوکراین را از این مسیر باز نگه دارد. ارسال پهپاد و سایر تجهیزات نظامی برای اوکراین هم از اقدامات مهم ترکیه به شمار می‌رود.

با این وجود آنکارا می‌کوشد رابطه با مسکو را نیز در سطح مطلوبی حفظ کند. براساس گزارش رویترز، ترکیه روزانه ۴۰۰ هزار بشکه نفت از روسیه وارد می‌کند و این آمار ممکن است در سال جاری نیز افزایش پیدا کند. ترکیه هم‌زمان می‌کوشد تا به هاب گازی بدل شود و به نوعی فروش گاز روسیه به کشورهای اروپایی را تسهیل کند.

تجارت انرژی میان ترکیه و روسیه از این رو حائز اهمیت است که آنکارا تلاش دارد از این طریق، در حالی که خود را در برخی زمینه‌ها به غرب نزدیک می‌کند و امتیازاتی را از کشورهای غربی دریافت می‌کند، مانع از آن شود که آسیبی جدی به روابطش با روسیه وارد آید و خطری در این خصوص ترکیه را تهدید کند.

محمدحسین لطف‌اللهی
گزارشگر بین‌الملل

کمیسیون انتخابات پاکستان روز یکشنبه ۱۱ فوریه نتایج رسمی انتخابات پارلمانی را که نشان می‌دهد کاندیداهای مستقل نزدیک به عمران خان، نخست‌وزیر پیشین این کشور و حزب متبوع او (تحریک انصاف پاکستان) بیشترین تعداد کرسی را به دست آورده‌اند، منتشر کرد.

براساس اعلام این کمیسیون، کاندیداهای مستقل که اکثریت آن‌ها به حزب تحریک انصاف پاکستان وابسته هستند موفق به کسب ۱۰۲ کرسی از پارلمان شده‌اند. حزب مسلم‌لیگ با رهبری نواز شریف، نخست‌وزیر پیشین پاکستان ۷۳ کرسی را از آن خود کرده و حزب مردم پاکستان با محوریت بلال بوتو زرداری توانسته در رقابت بر سر ۵۴ کرسی بر قبا پیروز شود. هیچ‌کدام از سه حزب اصلی در پاکستان نتوانسته‌اند به ۱۶۹ کرسی که حد نصاب لازم برای تشکیل دولت است دست پیدا کنند و در نتیجه هیچ‌کدام از آن‌ها به تنهایی قادر به تشکیل دولت و انتخاب نخست‌وزیر نیستند.

این انتخابات تقریباً دو سال بعد از آن برگزار شد که عمران خان با رای عدم اعتماد پارلمان از قدرت برکنار شد. او بعد به اتهام‌های مختلف از جمله فساد، زندانی و از شرکت در انتخابات منع شد. عمران خان که هفته پیش در سه پرونده جداگانه در فاصله پنج روز محکوم شد، در حال حاضر حکم ۱۴ سال حبس را تحمل می‌کند. وکلای این سیاستمدار می‌گویند او همچنان در پرونده‌های مختلف با حدود ۱۷۰ اتهام روبه‌روست.

آینده دولت پاکستان چه خواهد شد؟

این انتخابات نه‌تنها پایانی بر چالش‌های پاکستان در داخل و چنددستگی‌های مخرب در این کشور نیست، بلکه می‌توان آن را شروع دور جدیدی از تنش‌های داخلی دانست.

هواداران عمران خان صحت انتخابات را به چالش می‌کشند و معتقدند تخلفات زیادی در روند شمارش آرا و اعلام نتایج رخ داده است. آن‌ها از روز یکشنبه ۱۱ فوریه تظاهرات مسالمت‌آمیزی را در بخش‌های مختلف پاکستان به‌ویژه در جنوب غرب این کشور آغاز کردند. از نگاه این معترضان، کاندیداهای نزدیک به تحریک انصاف، در ۷۰ کرسی دیگر نیز برنده شده بودند اما تخلفات انتخاباتی مانع از اعلام نام آن‌ها به‌عنوان پیروز این انتخابات شد. ایالات متحده و اتحادیه اروپا خواهان تحقیق درباره سلامت انتخابات شده‌اند. پیش از انتخابات، نهادهای بین‌المللی از جمله عفو بین‌الملل در خصوص احتمال تقلب با تخلفات گسترده در انتخابات هشدار داده بودند. عفو بین‌الملل هفته گذشته هشدار داده بود احتمال دارد هم‌زمان با انتخابات، نیروهای نظامی اینترنت را به‌طور کامل قطع کنند. این نگرانی در روز انتخابات تحقق پیدا کرد و برای بیشتر طول روز اینترنت موبایل‌ها قطع شد و اینترنت خانگی نیز با اختلالات زیادی مواجه گشت.

سخنگوی کمیسیون انتخابات پاکستان در روزهای اخیر با اذعان به بروز برخی تخلفات در جریان اخذ رای، درگیری و چالش‌های تروریسم در روز برگزاری انتخابات، اتهامات در خصوص هرگونه تقلب یا جلوگیری از هواداران احزاب برای استفاده از حق رای خود را قوی‌تر کرد. در همین حال انوار الحق کاکر، نخست‌وزیر دولت موقت پاکستان در نشستی خبری با حضور نمایندگان رسانه‌های محلی و بین‌المللی در اسلام‌آباد، واکنش برخی کشورها نسبت به ماهیت انتخابات اخیر پاکستان را مداخله‌جویانه دانست.

تنش‌ها و رقابت‌ها بر سر ائتلاف و تشکیل دولت نیز به پیچیدگی اوضاع خواهد افزود. نمایندگان مستقل نزدیک به عمران خان، در تلاش هستند تا بتوانند ائتلافی را برای تشکیل دولت و انتخاب نخست‌وزیر تشکیل دهند، هر چند که عمران خان شخصاً از شرکت در انتخابات و انتخاب شدن به‌عنوان نخست‌وزیر منع شده است و آن‌ها نیز زیر پرچم حزب تحریک انصاف نمی‌توانند در پارلمان فعالیت کنند.

حزب مسلم‌لیگ با محوریت نواز شریف در حال مذاکره با احزاب دیگر از جمله حزب مردم و حزبی کوچکتر به نام جنبش متحده قومی (۱۷ کرسی) است تا بتواند کرسی‌های لازم برای تشکیل دولت به دست بیاورد.

هر چند نواز شریف که سه دوره در گذشته نخست‌وزیر پاکستان بوده، رهبری مذاکرات حزب مسلم‌لیگ با سایر احزاب را بر عهده دارد اما هنوز مشخص نیست که گزینه نخست‌وزیری نهایی حزب، خود او باشد. رسانه‌های پاکستانی در گزارش‌هایی که پیرامون این موضوع منتشر کرده‌اند از شهباز شریف، برادر او به‌عنوان کاندیدای اصلی نام می‌برند.

در سال ۲۰۲۲، زمانی که عمران خان از نخست‌وزیری کناره‌گذاشته شد، شهباز شریف رهبری ائتلاف مشایبهی را بر عهده داشت که موفق به تشکیل دولت شد. شهباز شریف، در مقایسه با برادر خود نواز شریف که در دوره نخست‌وزیری درگیری‌هایی با ژنرال‌های ارتش داشت، چهره نزدیک‌تری به نظامیان پاکستانی محسوب می‌شود.

محسن روحی صفت، دیپلمات پیشین ایران در پاکستان معتقد است وضعیت گذشته در حال تکرار است. او به هم‌میهن می‌گوید: «عملاً دو سناریو بیشتر وجود ندارد؛ یک سناریو این است که حزب مسلم‌لیگ و حزب مردم همانند سال

آدام واینستین
معاون مدیر برنامه خاورمیانه مؤسسه کوئینسی

حزب خان ثابت کرد که یک حضور سیاسی تزلزل‌ناپذیر دارد که با بهره‌بردن از نارضایتی جوانان فراهم شده است. در واقع، حوادث پاکستان نشان داد که کتاب بازی قدیمی برای شکل دادن به سیاست این کشور منسوخ شده و رسانه‌های اجتماعی و بسیج جوانان به عامل اصلی تغییر بازی تبدیل شده‌اند.

۲۰۲۲ و زمان کنار گذاشتن عمران خان یا یکدیگر و گروهی از کاندیداهای مستقل یا احزاب کوچکتر ائتلاف کنند و دولت تشکیل دهند یا یکی از دو حزب مردم یا مسلم‌لیگ با کاندیداهای مستقل هوادار تحریک انصاف پاکستان دولت تشکیل دهند. از میان این دو سناریو، به نظر می‌رسد با توجه به اختلافات عمیق بین تحریک انصاف و ارتش، گزینه ائتلاف میان حزب مردم و حزب مسلم‌لیگ محتمل‌ترین سناریو برای آینده تشکیل دولت در پاکستان است.»

سی‌ان‌ان نوشته است بدترین سناریو برای پاکستان تشدید تنش‌های داخلی و اعتراضات و در مقابل سرکوب و خشونت بیشتر از سوی نیروهای نظامی است که نظیر آن در حوادث پس از بهار عربی در مصر دیده شد.

نفوذ نظامیان تحت تأثیر قرار می‌گیرد؟

تجربه تاریخی نشان می‌دهد ژنرال‌های پاکستانی، خروجی انتخاباتی را که به ضرر آن‌ها باشد نمی‌پذیرند و تلاش می‌کنند با مهندسی روند تشکیل دولت به مقابله با آن بپردازند. در انتخابات اخیر نیز نقش ارتش و دستگاه قضایی که تحت نفوذ ارتش است، پررنگ به نظر می‌رسد. روزنامه واشنگتن‌پست در تحلیلی پیرامون انتخابات پارلمانی اخیر پاکستان نوشته است: «ارتش و دستگاه قضایی در تلاش برای هموار کردن مسیر کاندیداهای دلخواهشان بودند اما زمانی که نتایج اعلام شد، به نظر می‌رسد این رقبای آن‌ها بودند که دست برتر را در انتخابات داشتند.»

عمر ورباج، پژوهشگر Open Society Foundations معتقد است عملکرد مردم پاکستان در انتخابات اخیر و نحوه رای دادن آن‌ها «نوعی نافرمانی از ارتش» به شمار می‌رفت و اعتراضی آرام و مدنی علیه ساختار قدرتمند نظامی پاکستان محسوب می‌شد.

آدام واینستین، معاون مدیر برنامه خاورمیانه در مؤسسه کوئینسی، یک اندیشکده مستقر در واشنگتن، معتقد است: «حزب خان ثابت کرد که یک حضور سیاسی تزلزل‌ناپذیر دارد که با بهره‌بردن از نارضایتی جوانان فراهم شده است. در واقع، حوادث پاکستان نشان داد که کتاب بازی قدیمی برای شکل دادن به سیاست این کشور منسوخ شده و رسانه‌های اجتماعی و بسیج جوانان به عامل اصلی تغییر بازی تبدیل شده‌اند.» انتظار می‌رود در پی این انتخابات فشار افکار عمومی

علیه ارتش پاکستان و ژنرال عاصم منیر، فرمانده ارتش افزایش پیدا کند.

در این شرایط باید ژنرال منیر تصمیم بگیرد که آیا می‌خواهد در پی سازش و تعامل با عمران خان و هوادارانش برآید یا سیاستمداران مخالف خان و رقبای او را برای ائتلاف تحت فشار قرار دهد. بسیاری از تحلیلگران بر این باورند که هر ائتلافی در این شرایط، با توجه به روندی که طی سال‌های گذشته طی شده نمی‌تواند «پایدار» باشد.

فروا عامر، مدیر ابتکار جنوب آسیا در Asia Society نوشته است: «نفوذ ارتش در ساختار سیاسی شاید تحت تأثیر مستقیم قرار نگیرد اما به حمایت افکار عمومی از ارتش ضربه وارد خواهد شد.»

برخی تحلیلگران شرایط امروز پاکستان را با سال ۱۹۸۸ مقایسه می‌کنند که بی‌ظنیر بوتو توانسته بود به‌رغم مخالفت ارتش و سرویس اطلاعاتی، در انتخابات پیروز شود و دولت تشکیل دهد. در آن زمان، تحت فشار ایالات متحده، ارتش و سرویس اطلاعاتی نخست‌وزیری بی‌ظنیر بوتو را پذیرفتند اما در عمل از ارائه اطلاعات کلیدی به نخست‌وزیر از جمله اطلاعات مربوط به سیاست‌های هسته‌ای و سیاست خارجی خودداری می‌کردند. دو سال بعد، در سال ۱۹۹۰ میلادی نیز با فشار ارتش، دولت بی‌ظنیر بوتو که با اتهامات فساد و مدیریت ناکارآمد روبه‌رو بود، سقوط کرد.

عباس نصیر، تحلیلگر پاکستانی در نشریه داون نوشته است: «این احتمال وجود دارد که مقام‌های ارشد نظامی در پی مشاهده نتایج آرای مردمی تغییراتی را در رویکرد خود اعمال کنند اما هم‌زمان این احتمال نیز مطرح است که آن‌ها درصد افزایش فشارها برای قبضه کردن کامل قدرت برآیند.»

جنبش وضعیتی باعث شده تا مقام‌های پیشین و کارشناسان در خصوص بحران مشروعیتی که در پیش خواهد بود هشدار دهند. شاهد خاقان عباسی، نخست‌وزیر پیشین پاکستان به گاردین می‌گوید: «تنه‌راهی که نیروهای نظامی و دولت جدید بتوانند مشروعیتی در حد قابل قبول داشته باشند، این است که عمران خان و حزب او بخشی از جریان تشکیل‌دهنده دولت جدید باشند. هیچ راه حلی بدون حضور عمران خان، نمی‌تواند راهگشا باشد اما سوال این است که آیا ساختار نظامی چنین موضوعی را خواهد پذیرفت؟»

عمر ورباج، تاجک‌دردار دیپام‌رای دهندگان پاکستانی این بود که

رقابت از در

درباره برتری نامزدهای عمران خان

و پاسخ تحلیلگران به یک پرسش: تضعیف دموکراسی

